

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ - BULGARIA

ΤΣΒΕΤΑΝΚΑ ΕΛΕΝΚΟΒΑ - TSVETANKA ELENKOVA

Βιογραφικό σημείωμα

Η Τοβειάνκα Ελένκοβα γεννήθηκε στη Σόφια το 1968. Φοίτησε στο Ρωσικό Λύκειο Σόφιας και σπούδασε Οικονομικές Επιστήμες στην Ανώτατη Οικονομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Σόφιας 'Καρλ Μαρξ'. Είναι ιδρυτικό μέλος του βουλγαρικού λογοτεχνικού περιοδικού 'Αχ, Μαρία'. Έχει εκδώσει δύο ποιητικές συλλογές: 'Οι πυρές των λεγεώνων' (1995), και 'Αμφίπολις των εννέα δρόμων' (1998). Το 2000 εκδίδεται, με χορηγία της Ινδικής Πρεσβείας της Σόφιας, η μετάφρασή της στα Βουλγαρικά του 'Οι λόγοι του Σίβα'. Ποιήματά της, καθώς και μεταφράσεις Άγγλων και Ελλήνων ποιητών, δημοσιεύτηκαν κατά καιρούς σε λογοτεχνικά έντυπα της Σόφιας. Ζει στη Βουλγαρία

Curriculum Vitae

Tsvetanka Elenkova was born in 1968 in Sofia. She graduated from the Russian School and then from the Economical University in Sofia 'Karl Marx'. She is one of the founders and the editors of the literary magazine 'Ah, Maria'. She has published two collections of poems: 'The conflagration of the legion', which circulated in 1995 and 'Amphipolis on nine roads', 1998. In 2000, she translated a book of Indian religious poems from English 'Chants for Shiva', which was published by Ango Boyanov Press. She has published her own poems, as well as various translations of English and Greek poems, in various literary periodicals in Sofia. She currently lives in Bulgaria.

ΤΑ ΠΟΤΑΜΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΛΛΑΖΟΥΝ ΓΟΥΝΑ ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ

(Ακολουθώντας τα ίχνη του Ηρακλείου)

Στο Βασίλη

Αν με ρωτήσουν τι είναι η Ελλάδα, αμφιβάλλω αν θα μπορούσα ν' απαντήσω. Αν όμως με ρωτήσουν: 'Τι είναι για σένα η Ελλάδα;', τότε μπορώ να πω με βεβαιότητα: 'Είναι η πρώτη μου αγάπη'. Επειδή υπάρχουν τόποι και άνθρωποι για τους οποίους δεν μπορείς να μιλήσεις με τη γλώσσα της λογικής. Έτσι, όταν πρωτοανέβηκα στο λόφο του Στρέφη στην Αθήνα, όταν πρωτοαντίκρισα από την Ακρόπολη το ηλιοβασίλεμα και σ' αυτιά μου ανήχη-

σαν οι σίχοι τον Σεφέρη: 'Είτε βραδιάζει είτε φέγγει, μένει λευκό το γιασεμί', κατάλαβα τι εννοούσε ένας από τους Έλληνες φίλους μου, ο ποιητής Γιάννης Υφαντής, όταν έλεγε ότι την πραγματική Ελλάδα μπορείς να τη γνωρίσεις μόνο μέσω των ποιητών της ότι η Ελλάδα δεν είναι μόνο των Ελλήνων· είναι ένας τρόπος ύπαρξης του πνεύματος, μια πόλη των ιδεών, μια ουράνια πολιτεία. Τότε στα λευκά οπίπια της με τις επίπεδες σιέρες, είδα την άνθιση του γιασεμιού, ένιωσα τη μεθυστική ευωδιά της Ανατολής, αναγνώρισα την ευλογημένη λευκότητα εκείνης της ανθοφορίας, που 'είτε βραδιάζει είτε φέγγει', δεν ξεθωριάζει ποτέ. Αυτό είναι ουσιαστικά και το πρώτο από τα θαύματα αυτής της χώρας --- το πλέγμα του λευκού και του γαλάζιου, που δεν είναι στην έρημο ούτε στον ουρανό. 'Τι ευωδίες, τι μίλα', γράφει ένας άλλος σύγχρονος ποιητής της. Θα 'λεγες ότι ήταν έτσι από τα χρόνια της Εύας

Ταξιδεύω από το Βορρά προς το Νότιο και παρακολουθώ πώς πλέκεται με υφάδι και σημόνι ο χιτώνας του ανάγλυφού της, χωρίς να μπορώ ναμαντέψω πού θα προβάλλει το γαλάζιο, πού το λευκό και ποιο θα είναι το σχέδιο. Το αυτοκίνητο περνάει από βουνά, λίμνες, κορμιάθαλάσσης (πολλές θάλασσες), νησιά, κοιλάδες. Και γυρίζεις προς τα πίσω πασχίζοντας να δεις, εσύ, ο πρώτος άνθρωπος, που βαδίζει πάνω στη γη και ο Θεός βάζει μπροστά σου εμπόδια, φυσικά εμπόδια, σαν εκείνους τους φράχτες που πρέπει να περάσουν τα άλογα στις κούρες· και τα έχει βάλει εκεί για να σε σταματήσει. Για να σου πει αυτή είναι η γη σου. Αυτή είναι η δική σου Γη της Επαγγελίας! Και περικύνει τα πάμε γαλάζιο.

Η γη και τα κάθε λογής σχήματα, που συναρμολογούν τα δυο της χρώματα είναι ακριβώς όπως η γλώσσα της, τεμαχισμένη σε τόσο μικρά μέρη, που δίνουν νόημα στις πτώσεις της, που περιτριφονται γύρω από τις λέξεις, που διασπούν τις λέξεις ως τις πιο μικρές νοηματικές μονάδες, ως την απεικονιστική αυτοτέλεια ακόμη και των γραμμικών. Αυτό είναι το ανάγλυφό σου, Ελλάδα, λέω με το νου μου, θέλημα Θεού είναι να παραμείνεις εδώ και να παρακάμψεις τα εμπόδια, που σου κόβουν το δρόμο. Παρίδα οκακίου με το Θεό, κίνημα του γιασεμιού επάνω στο χιτώνα.

Και ξαφνικά η βελόνα αλλάζει κατεύθυνση. Η απόλυτη έλλειψη οποιασδήποτε τάξης... Η Αθήνα (η μεγαλύτερη πόλη, 4 εκατομμύρια κάτοικοι σε μια χώρα με πληθυσμό δέκα εκατομμυρίων, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της ατέρμονης αλλαγής και σύγχυσης. Μια πόλη, όπου βρίσκεις το δρόμο σου δυσκολότερα, απ' ό,τι σε κυκλώπιες πόλεις, όπως το Παρίσι και η Νέα Υόρκη. Αλλά αυτή είναι μόνο η πρώτη εντύπωση.. Στην Αθήνα τα αρχαία μνημεία σου δείχνουν το δρόμο. Μολονότι δεν ξεπερνούν στο ύψος κάποια κτίρια, όπως το 'Hilton', αυτά είναι τα υψηλά σημεία της. Κι αυτό, όχι επειδή προέρ-

χονται από την Αρχαιότητα (η κάθε πόλη έχει τη δική της αρχαία ιστορία), αλλά ακριβώς επειδή δεν υπάρχει άλλη Αθήνα εκτός από εκείνη, που διακρίνεις από το ύψος των λόφων της, από το εκκλησιάκι στο Λυκαβητό. Δεν υπάρχει άλλη Αθήνα, έξω από την Ακρόπολη, την αρχαία Αγορά, τον Πύργο των Ανέμων, τα σιενά της Πλάκας (και όχι μόνο αυτά), τις επίπεδες στέγες της Ανατολής, την άμμο ανάμεσα σε κιονοσοικιές από κυπαρίσσια, αυτά τα φυσικά κεριά στο φυσικό ναό του Θεού. Αυτή είναι η Αθήνα, συνταιριασμένη από δύο κομμάτια. Τη μία, για να τη δεις, πρέπει να σκαρφαλώσεις. Την άλλη, πρέπει να την περπατήσεις. Έτσι και ξεχωρίζεις τα δυο νήματα, εύκολα μπορείς να βρεις το δρόμο σου. Ακολουθώντας τα μπε, βρίσκεις τον δρόμο με τη βοήθεια των άσπρων. Για να καταλήξεις και πάλι στο απέραντο γαλάζιο.

Λένε πως στη θάλασσά της υπάρχουν νησιά, που από τις 365 μέρες του χρόνου τις 368 έχουν ηλιοφάνεια. Ένα από αυτά είναι η Σαντορίνη. Εκεί ακόμη και οι τρούλοι των εκκλησιών είναι μπλε. Και υπάρχουν άλλα, όπως η Ύδρα, όπου μαζεύουν το νερό της βροχής σε σέρνες και όπου δεν υπάρχει ούτε ένας ασφαλιστωμένος δρόμος, ούτε ένα αυτοκίνητο: Μονάχα πέτρες, η μια επάνω στην άλλη στις πλαγιές, ένα φυσικό αμφιθέατρο, ίσως το πρότυπο του θεάτρου της Επιδάουρου. Υπάρχουν και νησιά, που στις ακρογιαλιές τους το βράδυ σεργιανίζουν οι άγγελοι, ενώ την ημέρα λούζουν τα φτερά τους στη θάλασσα. Εκεί τα κύματα είναι τόσο αφρισμένα και τόσο λευκά, που φοβάσαι ότι, αν τα πλησιάσεις, θα σε αγκαλιάσουν με τα φτερά τους. Αδύνατο να κοιτάξεις το γαλάζιο, τόσο εκτυφλωτικό είναι το λευκό. Το απομεινόμενο (μόνο την ώρα εκείνη κοιμούνται οι άγγελοι), θα μαζέψεις, αν είσαι τυχερός, γυαλιωτά και άσπρα βότσαλα σαν την κοιλιά του καρχαρία με τα μαύρα σταυρουδάκια επάνω τους, ίχνη από τις πατημασιές των αγγέλων. Επειδή τα ανθρώπινα βήματα αποτυπώνονται στην άμμο και τη λάσπη, ενώ τα ουράνια, στην πέτρα. Γι' αυτό και οι πέτρες είναι τόσες πολλές στην Ελλάδα.

Ό,τι κι αν έψωαν οι αρχαίοι Έλληνες ήταν πάντα σε αρμονία με το σύμπαν και σε αναλογία με όλα τα επιμέρους. Όταν πέφτει η νύχτα και κάθεται σε κάποιο από τα πέτρινα καθίσματα στην Παλαιά Επιδάουρο, περιμένοντας να αρχίσει η παράσταση, διακρίνεις μια άλλη παράσταση. Τα δέντρα σκονιούνται στο βάθος και σμίγουν, μεταμορφώνονται σε οπασιές, σε θάλασσα, που κυματίζει ή σε νησιά-καράβια. Δεν μπορείς να διακρίνεις μέσα στο σούρουπο, αν πίσω από τους λόφους υπάρχει θάλασσα ή δάσος. Τα βράχια δεξιά και αριστερά απ' τη σκηνή γίνονται νυχτερινό διάδημα των δέντρων. Δεν έχει σημασία, αν ακούς τη φωνή της κουκουβάγιας, (σύμβολο της Αθηνάς, υπάρχουν πολλές από αυτές στην Ελλάδα) ή του γλάρου. 'Εν το παν'.

Το καλοκαίρι τα ποτάμια της Ελλάδας είναι σαν τα δέντρα, το χειμώνα αλλάζουν γούνα

δύο φορές, σαν τους λύκους. Στη ζέση γδύνονται τα νερά τους και γίνονται πέτρινα. Οι κοίτες τους είναι κεντημένες με πέτρες. Αυτό είναι άλλο ένα από τα θαύματα τούτης της χώρας. Πίσω από το ένα να υπάρχει πάντα κάτι περισσότερο από το ένα και αντίοτροφα. Η αλλαγή, που μένει στην ουσία ανέλλαχτη εδώ και αιώνες.

Οκτώ πελάγη βρέχουν την Ελλάδα (το Θρακικό, το Αιγαίο, το Ικάριο, το Καρπάθιο, το Λυβικό, το Κρητικό, το Μυριώο, το Ιόνιο), ενώ στην πραγματικότητα υπάρχει μόνο μία θάλασσα: η Μεσόγειος. Κι όμως: τα οκτώ πελάγη αυτής της θάλασσας είναι τελείως διαφορετικά και ακόμη πιο διαφορετικές οι παραλίες τους. Η θάλασσα της Μεθώνης (στο Ιόνιο) είναι η πιο πολύχρωμη, της Λευκάδας (στο Ιόνιο) η πιο βαθυγάλη, του Σουνίου (στο Αιγαίο) η πιο αρμυρή... Οι ελληνικές θάλασσες είναι πιο αρμυρές από τη δική μας, αλλά και πιο γλυκές. (Κάτι σαν τις Χριστουγεννιάτικες πίτες, που έκαναν κάποτε οι γιαγιάδες μας). Και δεν είσαι σίγουρος ποτέ αν τα ποτάμα είναι κομμάτια θάλασσας, που τα κυρίευσε η σιεριά ή αν η θάλασσα είναι ένα τεράσιο ποτάμι. Και πώς να μην νιώθεις έτσι αφού, μόλις αποπλέεις από το λιμάνι του Πειραιά, βλέπεις παντού σιεριά, αναρίθμητα νησιά, κατοικημένα και ακαιοίκτη, που ξεπροβάλλουν το ένα μετά το άλλο, θυμίζοντας πλοία, που διασταυρώνουν τη ροία τους. Ποτέ δεν αισθάνεσαι μόνος στις ελληνικές θάλασσες. Λύσκολο να νοσταλγήσεις τη σιεριά. Ίσως γι' αυτό οι κάτοικοι των ελληνικών αποικιών στα μέρη μας αποκάλεσαν τη Μαύρη Θάλασσα Άξενο Πόντιο, που θα πει Αφιλόξενο Πέλαγος (κρύο, ομιχλώδες, σκοτεινό, ταραγμένο, επικίνδυνο) και μόνο αργότερα τη βάφισαν Εύξεινο Πόντιο (φιλόξενο πέλαγος), όταν είχαν πα συνηθίσει τον ασιαθή, μα καλό χαρακτήρα της. Επειδή οι ελληνικές θάλασσες είναι πιο λευκές, πιο ήρεμες και πιο ζειστές ότι τόσο στην ιδιουσγκρασία τους, θα τολμούσα να πω, αλλά στο 'ψυχικό τους βάθος'. Και μάλλον πολύ πιο πριν από τη λύκαινα του Ρωμύλου και του Ρέμου, πολύ πιο πριν από τον Αινεία...

Δε θα 'θελα να πω περισσότερα. Δεν μπορώ να εκφράσω σε 80 γραμμές, όσα έζησα σε 40 μέρες. Πολύ καλύτερα από μένα μιλούν εκείνοι, που μέσα στα τελευταία ογδόνια χρόνια, έφεραν την ελληνική ποίηση σε μια από τις πρώτες θέσεις όλου του κόσμου (δύο κάτοχοι βραβείου Νόμπελ: Γιώργος Σεφέρης 1963, και Οδυσσέας Ελύτης 1979), καταξιώνοντάς την ως μία από τις πιο σπουδαίες, από τον Όμηρο ως τις μέρες μας. Κι εγώ μένω στα λόγια τους, στην πρώτη μου αγάπη, που μόνο με την ποίηση μπορείς να τη γνωρίσεις...

Μετάφραση από τα βουλγαρικά: Ζνιράβκα Μιχάιλοβα

THE RIVERS OF GREECE SHED THEIR HAIR TWICE
(Following Heraclitus' Footsteps)

To Vassilis

I don't think I can answer the question, 'What is Greece?'. But if I am asked, 'What is Greece to you?', I would certainly say: 'It's my first love!', because there are places, as there are people, about whom you can't speak in rational terms. When I first climbed to the top of the Strefi Hill in Athens, when from the Acropolis I first saw the sun setting and I could hear in my ears Seferis' poem, 'Dusk falls and dawn comes and the jasmine is always white', I realized what one of my Greek friends, the poet Yannis Yfantis meant, when he said that one can come to know what Greece is only through its poets. Greece does not belong to the Greeks alone; it is a way of life of the spirit, a town of ideas, a celestial town. It was then that I saw in the white houses with flat roofs the blossoms of the jasmine, I sensed the heady aroma of the East, I recognized the blessed whiteness of those blossoms both at night and during the day. It never fades. That is in fact the first of the wonders of this country - the lace of white and blue, which is neither in a desert nor in the sky. 'What azure, what apples' another one of its contemporary poets has said. One has the feeling it's been like this from the time of Eve. I'm travelling from its northern areas south, watching how the shirt of its relief is knitted out of twisted threads, not being able to guess where the white and where the blue would appear and what the pattern would be. The car goes over mountains, along lakes and parts of the seas (there are so many of them), across islands, and valleys - you turn back, trying to see - you, the first human being walking on this land and God placing obstacles before you, natural obstacles like the hurdles which racing horses have to clear; and He has put them there to make you stop. To tell you that this is your land. This is your Promised Land! And He pours out azure all over you.

The land and the varied forms of its two colours are exactly like the language - divided into so many small particles in giving meaning to its cases, in their twisting round the words, in the disintegration of words into the smallest units of meaning, and even in the graphic independence of the letters. This, Greece, I think to myself, is your relief, God wants you to stay here and avoid the obstacles, which stand in your way. A chess game with God, the knitting in of the jasmine into the shirt (suddenly the needle changes direction), the absolute absence of any kind of order... Athens (the biggest city - four million people in a country with a population of ten million) is a typical example of this constant change and confusion. A town, in which it's much more difficult to find your way than in cyclopean cities, like Paris and New York. But that's only your initial impression. The his-

torical monuments help you find your way. Although they are not higher than buildings like the 'Hilton' Hotel, they are the town's high points. And this, not because they go back to ancient times (every town has its ancient history), but because there is no other Athens but the Athens which you see from its hills, from the church at Lecabetus. There was no other Athens outside the Acropolis, the Agora, the tower of Socrates, the narrow streets of Plaka (and not only them), the flat roofs of the East, the sand in between the colonnades, the cypress trees - those natural candles in God's natural temple. This is Athens sewn out of two pieces. To see one of them you have to climb. The other part you have to walk through. Once you have separated the two threads you can easily find your way. Walking along the blue thread, you find your way by following the white and thus you reach the endless blue again.

They say that there are islands in the sea where 368 out of the 365 days of the year are cloudless. One of them is Santorini. There even the domes of the churches are blue. There are also islands like Hydra, where they collect rainwater for drinking water, and there are no asphalted roads, no cars, but only big stones on the slopes, one above the other - a natural amphitheater - probably the prototypes of Epidaurus.

There are also islands where angels are born; they bathe their wings in the sea during the day and go for a walk along the shore in the evening. The waves, there, are so frothy and white that you can't step in the sea without their feathers embracing you, you can't look at it, because the white is blinding. In the early hours of the afternoon (that is the only time when the angels sleep) if you're lucky, you'll pick a few pebbles, shining white like the bellies of sharks, with black crosses on them - traces of the steps of angels. Because human beings leave traces on the sand and in the mud, and the creatures of heaven - on stones. That's why there are so many stones in Greece.

Whatever the ancient Greeks built, was in harmony with the universe and relevant to everything. When night comes, you sit on one of the stone benches in the old Epidaurus, expecting the performance, then you notice another performance. The distant trees darken and turn into a mirage, in a stormy sea, into islands or ships.

You can't make out what is behind the hills - a sea or a forest at nightfall. The stones on either side of the stage become the night crowns of trees. It doesn't matter if what you hear is the screech of an owl (the symbol of Athens, there are many owls in Greece) or the screech of a seagull. All things are one. In summer the rivers of Greece are like the trees in winter. Like the wolves, the rivers of Greece shed their hair twice a year. In the hot

THE VOICE OF THREE SEAS

---

weather they take off their garment of water and turn into stones. Their bellies are full of stones, sewn up in them. This is another of the wonders of the country - behind each thing there's more than one thing and vice versa. A change, which has been the same for centuries.

Greece has eight seas (the Thracian Sea, the Aegean Sea, the Icarian Sea, the Karpathian Sea, the Libyan Sea, the Cretan Sea, the Mirtoan Sea and the Ionian Sea), which in fact form one sea - the Mediterranean.

The eight seas, which make it up, are however, absolutely different, and even more fragmented. The sea of Methoni (the Ionian) is the most colourful one, the sea of Lefkada (the Ionian), the most electric blue, the sea of the Sounio (Aegean), the most saline one.

The Sea of Greece is more saline than ours, but it's also tastier. It is like the Christmas pasties our grandmothers made in the past. And you never know if the rivers are parts of the sea seized by the dry land or whether the sea is an enormous river. You have this impression because the moment you sail on a boat from Piraeus you see dry land everywhere - an endless number of inhabited and uninhabited islands, which appear one after the other and look like ships passing each other. You never feel alone while sailing the sea in Greece, it's difficult to become homesick for the land. It was perhaps because of this that the Hellenic settlers called ours the Black Sea - Pontus Auxinus, which means Inhospitable Sea (a cold, foggy, dark, stormy and dangerous sea) and only later, when they got used to its changeable but good nature - Pontus Euxinus (a Hospitable Sea). The Greek Sea is whiter, milder and warmer (and more temperamental) - not in its character but in its depth. And long before the she-wolf of Romulus and his twin-brother Remus, long before Aeneas...

But I mustn't go too far. I can't express in 80 lines what I have absorbed in 40 days. Besides, things are much better expressed by those who, in the last 80 years, brought Greek poetry to the forefront of poetry in the world (two Nobel Prize winners: George Seferis - 1964, and Odysseus Elytis - 1979) making it the greatest since the days of Homer. I'll stay with their words, with my first love, which one can come to know through poetry.

Translated by Vladimir Philipov

